Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Compendium memorandorum vires naturales et commoda comprehendens a Plinio data

Duval, Robert

[Paris], zwischen 8. Mai und 20. Nov. 1500

Libro xvi [...]

urn:nbn:de:bsz:31-293518

Visual Library

Tiberium principem tonante celo coronari ea ſolitum ferunt contra fulminum metus.

Libro .xvi. Tractat de aliis arboribus.

Ca. vi. De glande & fago.

g Landes opes eſſe nunc quoqꝫ multarū gentium pace etiam gaudentiū conſtat. Nec nō & inopia frugum arefactis mollitur farina. ſpiſſaturqꝫ in panis vſuꝫ. Quin & hodie qꝫ ſecundis menſis glans inſeritur. Dulcior eadē eſt cinere toſta. Dulciſſima omnium fagi. vt qua obſeſſos etiā homines duraſſe in opido chio.

Ca. vii. De fago Iterum.

Agi glans nucleis ſimilis triangula cute includitur. foliū f tenue ac leuiſſimū populo ſimile. celerrime flauens & media parte plerūqꝫ. Muribus gratiſſima eſt. & ideo animalis eius vna prouentus. Glires quoqꝫ ſagmat. Expetitur & turdis. Arborum fertilitas omniū alteruat. & maxīe fagi. Glans fagea ſuem hilarē facit Carnem coctibilē. ac leuem & vtilē ſtomacho. Iligna ſuem auguſtā nitidā ſtrigoſam ponderoſaꝫ. Querna diffuſam ac grauiſſimam.

Ca. xi. De pinu pinaſtro abiete taxo.

Pinus atqꝫ abies picem ferunt.

Similis eſt aſpectu abieti taxus. Minus virens. graciliſqꝫ & triſtis et dira nullo ſucco. ex oibus ſola baccifera. Mas noxio fructu. Letale quippe baccis in hiſpania precipue venenū ineſt. Vaſa etiā viatoria ex ea vinis in gallia facta: mortifera fuiſſe cōpertū eſt. Et eſſe in archadia tā preſentis veneni vt ſi qui dormiāt ſub ea cibū ve capiant moriātur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicāt venena: que nūc toxica diximus quibus ſagitte tingantur. Repertū innoxiam fieri: ſi in ipſam arborem clauus ereus infigatur.

Ca. xiiii. De fraxino.

Contra ſerpētes ſucco expreſſo ad potū & īpoſita vlceribus opifera ac nichil eque reperit̄. Tanta eſt vis: vt neqꝫ matutinas occidētes ve vmbras q̄uis ſint lōgiſſime: ſerpēs arboris eius attingat. Experta ꝓdimus: ſi fronde ea giro claudat̄ ignis & ſerpēs: in ignes potius q̄ in fraxinū fugere ſerpenteꝫ. Mira nature benignitas: priuſq̄ he ꝓdeant florere fraxinū. nec ante cōditas folia dimittere.

Ca. xviii. De vlino.

Inter has atqꝫ frugiferas materieqꝫ vitium amicitia acc ipit̄ vlinus.

Ca.xxxxiii. De prodigioſis arboribus.

e St in exemplis ſine tempeſtate vlla ve cauſa q̄ prodigii cecidiſſe multas. ac ſua ſponte reſurrexiſſe faccū hoc po. ro. quiritibus oſtentum. Cymbricis bellis: vlmo poſtq̄ etiaȝ cacumen amputatū erat(quoniā in aram ipſam procūbebat)reſtituta ſponte: Ita vt protinus floreret. Aquo deinde tempore: maieſtas po.ro. reſurrexit: que ante vaſtata cladibus fuerat. Memoratur hoc idem in philippicis: ſalice procidua ac detruncata. Non oīa omnib⁹ locis naſci docuimus: Nec tranſlata viuere. Hocq; alias faſtidio alias cōtumatia: celo inuidente. Balſamū alibi naſci natura q̄ in ſiria noluit fere. Nec non & palmā naſci vbiq;. aut natā parere. vel cum ꝓmiſit oſtēditq;: eam nō educare: q̄ tanq̄ inuita peperit. Viuit in italia piperis arbor. Caſie vero etiā in ſeptētrionali plaga. Iuxta romā caſtanee: Ceraſiq; egre ꝓueniūt. Nuces grecie cū tedio inſeruntur: Teracina ſiluis ſcatet earum.

Ca.xxxvi. De hedera.

Ex hedera que dicitur ſimulax fuit codicili propriūq; materie eſt: vt admota auribus leuem ſonum reddat. Hedere mira prodit natura. Si vas fiat ex ligno eius: vina tranſfluere & remanere aquā ſiqua mixta fuerit.

Ca.xxxvii. De aquaticis calamis multe vtilitates.

Tegulo earū ſeptētrionales domos operiunt In reliquo orbe & cameras leuiſſime ſuſpendūt. Craſſiore peniculo coma ꝓ pluma ſtrata camponarū replet. Aut vbi limoſiore callo induruit ſicut in belgis: contuſa & interiecta nauium cōmiſſuris: ferruminat textus glutino tenatior, rimiſq; explendis fidelior pice. Calamis oriētis populi bella cōficiunt. ſpicula addūt irreuocabili hamo noxia. Arundo omnis ex vna ſtirpe numeroſa. atq; etiam reciſa fecūdius reſurgit. Radicis natura viuax geniculata & ipſa. Arundinis italie vſus ad vineas maxime. Cato ſeri eam iubet in humidis agris bipalio ſubacto prius ſolo oculis diſpoſitis iteruallo ternoꝝ pedū.

Ca.xxxviii. De ſalice. Et que preter ſalicē ſunt ligaturis vtilia.

Salicis qua nulla aquaticaruȝ vtilior: licet populi vitibus placeant: licet alni ſepes muniant: contraq; erumpentium amnium impetus riparum muro in tutelis ruris excubent: in aqua ſate ceſeq; denſius innumero herede proſint.

Nullus tutior eſt reditus minoris ve impendii aut tempeſtatis ſecurior. Nec quia deſint alia vincula ſi quidē & geniſte itacee & populi

et vlmi & ſanguinei frutices & betulæ. & arundo fiſſa. & arundinū folia. & vitis ipſa reciſiſq; aculeis rubi alligant. & intorta corilus. Mirūq; contuſo ligno alicui maiores ad vincula eſſe vires.
Gallicam tenuiſſimam cuius ſcirpi fragiles e quibus detractio cortice: candela luminibus & funebribus ſeruit
Inter aquaticas arbores ſunt & rubi atq; ſambuci fungoſi generis Quippe plus ligni ac ſucci in ſambuco. Sambuci acinos habēt nigros atq; paruos humoris lenti inficiendo maxime capilo. qui & ipſi aqua decocti manduntur.

Ca.xxxix. de ſuccis arborum.

Fici lacteus ſuccus ad caſeos figurandos coaguli vis. Ceraſis gummoſus. Mirum in moro medicis ſuccum querētibus fere hora diei ſecunda lapide inciſus manat.

Ca.xl. De larice. deq; ſambuco Et de apto tempore ad cedendum ligna: vt durabilia & eterna ſint.

l Arix feminā habet mellei coloris. Inuentum eſt pictorum tabellis: immortale nulliſq; fiſſile rimis. Sambuci interiora mire firma traditur. Nāq; qui venabula ex ea faciūt: prefertur omnibus. Conſtat enim ex cute & oſſibus Tigna & quibus aufert ſecuris radicem ſiue corticē a bruma ad fauoniū aut ſi preuenire cogimur arturi occaſu & ante eum fidicule. Nouiſſima ratione ſolſticio. Ne dedolende arbores ſternantur ante editos ſuos fructus. Robur vere ceſum teredinem ſentit. Bruma autem neq; vitiatur neq; finditur. alias obnoxium etiam vt torqueat ſeſe findat q; quod in ſubere tempeſtiue quoq; ceſo euenit. Infinitum refert lunaris ratio. nec niſi a viceſima in triceſimam cedi volunt. Inter omnes cōuenit vtiliſſime in coitu eius ſterni. quem diem alii inter lunium. alii ſilentis lune appellant. At ſi competāt coitus in nouiſſimum diem brume: illa eterna ſit materies. Proxime cum ſupra dictis ſideribus Quidam & canis ortum addunt:
Circūciſas quoq; ad medulā alii non inutiliter reliquūt: vt omnis humor ſtantibus deſinat. Cato hominū ſummus in oīvſu ait præ lum eſapino atra potiſſimū facito. Vlmeā. pineam nuceam. Hāc atq; aliā materiā omnē cū effodies: luna decreſcēte eximito poſt meridiem ſine vento auſtro. Tunc erit tempeſtiua: cū ſemen ſuuū maturum erit. Caueto ne per rorem trahas aut doles. Ideq; mox niſi in trimeſtri. lunaq; dimidiata ne tangas materiem. Tunc ne effodias aut preſtindas a terrra. diebus quattuor proximis quibus luna plena fuerit. Omnino caueas nigram materiē ne doles. ne cedas

nene tangas niſi ſiccã, ne ve gelidam, nene roruléta. Tiberius idẽ & in capitolio condendo ſeruauit interlunia. Varro aduerſus deflu uia precepit obſeruandũ idem a pleniluniis. In arboribus robuſtio res ab aquilone partes & in totũ deteriores ex hũidis opaciſq̃
Cedrus in creta affrica ſiria laudatiſſima. Cedri oleo p vncta ma teries: nec cariem tineã ſentit. Iunipero eadeʒ vis que cedro, vaſta hec in hiſpania maximeq̃ bacce eius medula eius vbicunq̃ ſolidi or q̃ cedri
Megaris diu ſtetit oleaſter in foro cui viri fortes affixerant arma: q̃ cortice ambienta etas lõga occultauerat. fuitq̃ arbor illa fatalis ex cidio vrbis premonite oraculo: cum arbor arma peperiſſet. Quod ſucciſſe accidit octeis galeiſq̃ intus repertis.

Ca. xli. de duratione lignotum.

Germanie predones ſingulis arboribus cauatis nauigant quaꝝ quedam & triginta homines ferant.
Spiſſiſſima ex omni materia: ideo grauiſſima iudicatur heben⁹ & buxus graciles natura neutra in aqua fluitat. nec ſuber ſi demat̃ cortex nec larix. Calices ex terebintis torno fieri vncta oleo meli= or fit. nõ alio pene q̃ ad rotarũ radios vtile aut ſiquid cuneandum ſit in ligno clauis ve fugendum. ſeu ferreis. Ilex item oleaſter olea caſtanea carpinus, populus, hec ranta duricia vt terebrari niſi ma defacta non queant. Moliſſima tilia & calidiſſima. Argumentũ af= fert q̃ citiſſime aſcias retundat. Calide morus. laurus. hedera. & omnes quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc vſus in caſtris pa ſtorumq̃ reperit, quoniã ad excutiendum ignem: non ſemper la= pidis occaſio eſt. Teritur igitur lignum ligno. Ignemq̃ concipit at tritu, excipiẽte materia aridi fomitis: fungi ve vel foliorum facili me conceptum. Sed nichil edera preſtantius que teratur lauro lau= rumq̃ tetat. Probatur & vitis ſilueſtris alia q̃ labruſta & ipa hede re modo arborem ſcandens.
Frigidiſſima quecunq̃ aquatica. lentiſſima autem. Et ideo ſcutis fa ciendis aptiſſima, quorum plaga contrahit ſe protinus, clauditq̃ ſuum vulnus. Et ob id contumacius tranſmittit ferrum. In quo ſũt genere fici. ſalix tilia. betula, ſambucus, populus vtraqʒ. Leniſ ſime ex his ſicut ſalix. Ideoqʒ vtilliſſime. Omnis autem etiam ad ci ſtas quecunqʒ flexibili crate conſtent. Rigorem fortiſſime ſeruat vlmus, ob id cardamentis aſſamentiſqʒ portarũ vtiliſſima, quoni am minime torquetur. Permutanda tantum ſic vt cacumen ab infe riore ſit cardine: radix ſuperior. Infecunda firmiora fertilibus.
Cariem vetuſtatemq̃ non ſenſiunt cupreſſus. cedrus, hebenus.

buxus, taxus. Valuas eſſe e cupreſſo & iam quadringētis prope annis durare materiem omnem noue ſimilem. Cupreſſo nitor maxime valet eternus. Nonne ſimulacrum Iouis in arce durat a condita vrbe? Iuniperi trabes hiſpania tēplo diane anno ducenteſimo ante excidiū troie durare. Que odore precellant: ea eternitate preſtare. A predictis morus laudatur ꝓxime que veſtutate etiam nigreſcit. Vlmus in preflatu firma. Robur defoſſum. & in aquis quercus obruta. eadem ſuper terram rimoſa facit opera torquendo ſeſe Larix in humore precipua. & alnus nigra. Non improbatur in aqua & fagus. & Iuglans. He quidē in his que defodiūtur vel principales. Item iuniperus. Eadem & ſubdialibus aptiſſima. Eſtulus humoris impaciens Econtra adacta in paluſtribus aluus eterna Onerisqꝫ q̄tilibet patiens.

Tradunt abietē circa germinationes decorticatam: aquis non corrumpi.

Ca.xlii. De materiis architecti.

a Pud nos materie alique finduntnr ſponte ob id architecti eas fimo ilitas ſicari iubent vt afflatus non noceant. Pondus ſuſtinere valide abies: larix etiaꝫ in tranſuerſum poſite. Robur olea incuruantur. ceduntqꝫ oneri. Ille renittunt. nec temere rumpuntur. priuſqꝫ carie q̄ viribus deficiunt. Pinus picee alni. ad aquarum ductus cauantur. Obrute terra plurimis durant annis. Eedem ſi non integantur cito ſeneſcunt. Miromodo fortiores: ſi humor quoqꝫ extra ſuperſit. Firmiſſima in tectum abies. eadem valuarum repagulis & ad queqꝫ libeat inteſtina opepera aptiſſima. Et curribus maxime ſociabilis glutino intantuꝫ vt findatur ante cum ſolida eſt.

Ca.xliii. De lignis ſectilibus.

Cuicunqꝫ operi facilia flexibilia omnia que lenta diximns. Durabilia & ſectilia que modice humida. Arida enim q̄ viridia ſerris cedunt. Preter robur & buxum que pertinatius reſiſtunt. Facilis et fagus q̄q̄ fragilis & tenore eodem fictilibus laminis intenui flexilis capſiſqꝫ ac ſtriniis ſola vtilis. Secatur in laminas pertennes & Ilex colore quoqꝫ non ingrata. ſed maxime fida his que teruntur: vt rotarum axibus. Ad quos lentore: fraxinus vtilis: ſicut duricia Ilex. & vtroqꝫ legitur vlmus. Sunt vero & parui vſus fabriliuꝫ miniſteriorum inſignes. Ideoqꝫ prodituꝫ terebris vaginas ex oleaſtro buxo illice vlmo fraxmo vtiliſſimas fieri. Quippe cum ex olea duriſſimo ligno cardines in forib⁹ diucius in morati plaute modo germinauerint. Cato vectes aquifolios laureos vlmeos fieri iubet. Que in laminis ſecantur quarumqꝫ operimēto veſtiantur alie

materies: precipuã ſunt acer buxum. palma. aquifoliũ. Ilex. ſambuci radix populus. Dat & alnus vt dictum eſt tuber ſectile

LIber. xvii. Tractat de optimo arborum ſitu quo ad aſpectum ventorum & celi & regionuȝ. De earum ſatione morbis & medicamentis.

Ca.ii. De natura celi ad arbores.

a Quilone maxime gaudent denſiores ab afflatu eius letioreſq̃ & materie firmioris. Quinymo tẽpeſtiua frigora plurimum arborum firmitati conferunt. & ſic optime germinant alioquin ſi blandiat̃ auſter defatiſcentes magis etiam in florẽ Nam ſi cum defloruere protinus ſequantur imbres: in totũ poma depereũt. Adeo vt amigdala & piri ſi omnino nubilum fiat auſtriuˀ ve flatus amittant fetus. Circa vergilia quidem pluere inimiciſſimum viti & olee: quoniã tunc coitus eſt earum. Fruges quoq̃ peius matureſcunt auſtrinis diebus. ſed celerius. Illa ſunt noua frigora que ſeptemtrionibus aut prepoſteris fiunt horis. Hiemẽ aquiloniam eſſe oĩbus ſatis vtiliſſimuȝ. Imbres vero tunc expetẽdi euidens cauſa eſt: quoniã arbores fetu exinanitas & foliorũ quoq̃ amiſſione languidas naturale eſt auide eſurire. Cibus aũt earum imber. Quare tepidã eſſe hiemẽ: vt abſumpto partu arborũ ſequatur protinus cõceptus: Ideſt germinatio: Ac deinde alia floreſcendi inanitio in vtiliſſimũ experimentis creditur. Quinymo ſi plures ita continentur anni etiã ipſe moriuntur arbores. qm̃ nemini dubia pena eſt infame laborantiuȝ. Ergo qui dicit hiemes ſerenas petendas: non pro arboribus vota facit. Nec per ſolſticia imbres vitibus conducunt. Hiberno quidem puluere fieri meſſes letiores: luxuriantis ingenii fertilitate dictuȝ eſt. Alioquin vota arborum cõmunia ſunt frugumq̃ niues diutinas ſedere. Cauſa non ſolum quia animã terre euaneſcentẽ exalatione includũt & cõprimunt: retroq̃ agunt in vires & in radices frugum: verum q̃ & liquorem ſenſim purum: preterea leuiſſimumq̃: quando nix aquarum celeſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex his non vniuerſus ingurgitans diluenſq̃. ſed quomodo ſititur diſtilans velut ex vbere alit oĩa que non inundat. Tellus quoq̃ eo mõ fermenteſcit. & ſucci plena ac lacteſcẽtibus ſatis non effeta cum tẽpus aperit. tepidis arridet horis. Ita maxime frumenta pingueſcunt.

Ca.iii. De ſocietate celi ad terram.